

leplező nyilatkoznak a jelentőségére. Egy tanulságos, a háború után adott interjúban kijelentette: „Addigra már tudtuk, hogy a zsidókat Auschwitzba viszik. Tudtunk a gázkamrákról. Tudtuk, hogy azokat, akiket munkaképtelennek találnak, megérkezésük után azonnal meggyilkolják.”¹¹²

Értékelési kísérlet

A történelmi bizonyítékok világosak: jóllehet a világ sok zsidó és keresztény vezetője, köztük természetesen a magyarok is, jól megalapozott ismeretekkel rendelkeztek az 1942 tavaszán kezdődött megsemmisítő programról, 1944 áprilisában pedig már megcáfolhatatlan bizonyítékokkal, a május 15-én kezdődött deportálásokat csak július 7-én állították le, amikor már csak a budapesti zsidók és néhány munkaszolgálatos-alakulat zsidói maradtak az országban.

Általánosan elfogadott, hogy Horthy a rosszabbodó katonai helyzet miatt döntött úgy, hogy leállítja a deportálásokat, és a külföldi állami és egyházi vezetők közbenjárására, akiket egyebek között az auschwitzi jegyzőkönyvek motiváltak. Ezek a közbelépések feltételezhetően megerősítették Horthy saját reagálását a jegyzőkönyvekre, melyeket családtagjai tártak elé június második felében.

Ezek a premisszák egy sor nyugtalanító kérdéshez vezetnek. Miért nem juttatták el a világ szóban forgó vezetőihez a jegyzőkönyvetek közvetlenül április 26-a után, amikor elkészültek? Miért nem hívták fel a magyar zsidó tömegek figyelmét a tartalmukra? Milyen következményekkel járt volna, ha figyelmeztetik őket a deportálások előtt?

Ezek a kérdések nyilvánvalóan vitathatók, és megkövetelik, hogy a tényeket, az állításokat és feltevéseket gondosan különböztessük meg egymástól. A *tények* a következők:

- az auschwitzi szökevények 1944. április 25-én és 26-án mondták el történetüket;
- Freudiger elismerte, hogy június 5. és 10. között kapta meg a jegyzőkönyveket;
- Kasztner elismerte, hogy már Magyarország német megszállása előtt tudott a zsidók tömeges elpusztításáról a náci uralom alá került Európában;
- a magyar zsidó tömegeket nem tájékoztatták a jegyzőkönyvekről;
- a zsidók deportálása Kárpátaljáról és Észak-Erdélyből május 15-én kezdődött, és június 7-én fejeződött be, az észak-magyarországi zsidók deportálása csak június 11-én kezdődött;
- a magyar zsidó vezetők június 14–16-án még mindig buzgón for-